

MEMORIA TEATRULUI

Sorana COROAMĂ-STANCA

Despre o lozodnă și despre o zi de joi

...„Vorbim despre oameni ca și cum am vorbi
despre cărți, despre fluturi sau despre haine uzate,
vorbim despre ei ca și cum n-ar mai fi
decât reproduceri pe cărți ilustrate,
anemice copii, decolorate,
tot mai puține păreri – și tot mai târzii...”

...Vorbim ca și cum nemaifiind, și-au pierdut
sub propria mască înfățișarea
și graiul și harul și mersul și starea
și acum rățăcesc în necunoscut, acolo unde numai Ion, clopotarul cel mut,
le cunoaște adesea, când le sună plecarea.“

Îmi revin mereu în amintire aceste cuvinte din *Exordiu* de Dominic Stanca, versuri cu care se deschide ciclul său de poeme *Strada care urcă la cer*.

Care este strada pe care urcă acum Dominic? Care este aceea pe care se află acum Marietta Sadova?

Datorită doamnei Sadova m-am întâlnit cu Dominic, în seara în care Teatrul Național din Cluj, găzduit în turneul său bucureștean de către fostul Teatru „Constantin I. Nottara“ (actualul Teatru Mic), propunea pe scena noastră punctul său de vedere asupra înțelegerii și reprezentării piesei *Micii burghezi* de Gorki. Prilej de comparații și de confruntări, căci și noi, cei de la recent înființatul pe atunci Teatru Nottara, îi făcuserăm acestuia inaugurarea cu același text. Repertoriul fusese propus de doamna Sadova, care în acel moment era directoarea „Nottara“-ului, dar și conducătoarea artistică a Naționalului clujean, personalitatea sa marcând puternic ceea ce, de fapt, a fost una dintre cele mai hotărâtoare schimbări de concepție asupra teatrologiei și spectacologiei românești de după război.

O mare româncă această doamnă, care-și întemeia opțiunile pe cunoașterea temeinică a tradițiilor și culturii poporului său, dar și pe stăpânirea filoanelor clasice care irigau teatrul modern.

Îmi amintesc despre nesfârșitele noastre conversații. Era o interlocutoare excepțională, cultivată, vie, incisivă sub aparența sa de blândețe molcomă. Vorbeam despre Shakespeare, despre literatura franceză sau cea americană de ultimă oră, greu de găsit în zodia proletcultismului și a moștenitorului său – realismul socialist.

Acei câțiva ani, puțini, 1945, 1946, 1947, în care mai trăiserăm încă într-o libertate supravegheată, dar nu sufocantă, se încheiaseră dramatic.

Doamna Sadova dorea să pună în scenă *Othello* (a și făcut-o la Cluj), *Apus de soare* (la Naționalul bucureștean) și *Miorița* lui Valeriu Anania (la Teatrul „Delavrancea”, tot din capitală) sau piese americane (în acea înșelătoare primăvară din '45-'47), dar între timp trebuia să navigheze prudent sub stindardul lui Cehov (care-i plăcea) și al lui Gorki (care n-o interesa deloc, dar care era o soluție diplomatică, oferind partituri pentru actori și posibilitatea unui teatru de analiză psihologică nuanțată).

În punerile ei în scenă, *Actorul* își ceda supremația în favoarea *Relației* dintre personajii, a „hectorilor” în ansamblul lor. Era o școală de înaltă clasă, în care doamna Sadova nu impunea nimic, ea explica, netezea, arăta o cale, puteai s-o urmezi sau nu, dar acela era un drum adevărat, o ieșire din labirint, din hățișurile chinuitoare pe care le înfruntă actorul.

Nu știu dacă doamna Sadova a fost ceea ce noi, regizorii, numim un *Regizor*. Cred că nu. Dar n-are absolut nici o importanță. A fost *cel mai mare pedagog de actori* pe care l-am cunoscut. Ca actriță, am distribuit-o în spectacole de-ale mele cu plăcere, căci era interesant să lucrezi cu o interpretă de mare profesionalitate, care nu încerca, pe scenă, să fie nici profesor, nici regizor, ci exact ceea ce era – o actriță deosebit de atentă, integrându-se unui demers regizoral credibil și pe care îl acceptase.

Sunt zeci de nume sonore, care-i datorează doamnei Sadova șlefuirea, rafinamentul, forța și intrarea victorioasă a talentului lor pe tărâmurile mișcătoare și neliniștite ale artei.

Ea nu lansa vedete, acestea se alegeau de la sine, ea crea doar atmosfera prielnică nașterii unui sistem de valori scenice. Era ceea ce poate fi definit prin noțiunea de ctitor, de animator.

Aceasta a și fost pentru mezinul „Nottara” al scenei bucureștene, pe care l-a împins spre creștere și afirmare. „Loc tinerilor”, părea să spună directoarea noastră. Și ne-am făcut rapid simțită prezența. Am fost propusă la Premiul de Stat, cu primul meu spectacol, l-am luat cu al doilea, al cincilea a fost triumful cu *Vrăjitoarele din Salem* de A. Miller, prima piesă americană după seceta perioadei staliniste.

Așadar, să revin la debutul meu și al teatrului „Nottara” cu *Micii burghezi* și la seara în care Naționalul clujean poposea pe scena noastră.

Mândră și împătimită de ceea ce eu realizasem, am luat loc în sală ca să urmăresc (se subînțelege, „critic” – se putea altfel? –, eram teribil de tânără!) creația altui regizor și a altui ansamblu artistic.

M-am trezit urmărind nu o reprezentație, ci un actor, pe Dominic Stanca, în superba sa întruchipare a lui *Piotr*. Apoi, pe neașteptate, doamna Sadova m-a chemat la Cluj.

În dimineața zilei de joi, 10 octombrie 1943, la hotelul „Siesta” unde trăsesem, a sosit un imens buchet de flori însoțit de o carte de vizită laconică. Am zburat spre teatru (habar n-aveam unde se află, eram pentru prima oară în capitala Ardealului) și am nimerit direct în culise, unde ajungeau frânturi de replici de la o repetiție condusă de Mihail Raicu. Totul s-a oprit fiindcă Dominic, zărindu-mă,

Clody BERTOLA și Marietta SADOVA în *Îmi amintesc de mama* de John von Drutten

a traversat scena, m-a luat de mână și am aterizat amândoi în pavilionul japonez, acea delicată grădină lacustră din mijlocul Grădinii Botanice din Cluj.

Seara, Dominic era *Alexandru* din *Cei din urmă*, spectacol programatic al Mariettei Sadova, în care atât ea, cât și Ion Manolescu („în reprezentație“) m-au încântat. De altminteri, întreaga distribuție, ca de obicei la Sadova, era excelentă.

Manolescu graseia. Rău, blajin, cinic, puternic, amenințător, doborât, insinuant, absent, imposibil să-l prinzi, te subjugă, îți dădea brânci și te lăsa în voia sorții. Marietta, cu știința ei impecabilă a rostirii, a personajelor, a suspendării gestului, fraza atât de neașteptat, se consumau o neputință și o durere înăbușite, elanuri învinse, se întindeau punți spre partenerii prinși în acea plasă invizibilă a unei rânduiei care piere, trăgând totul cu ea la fund.

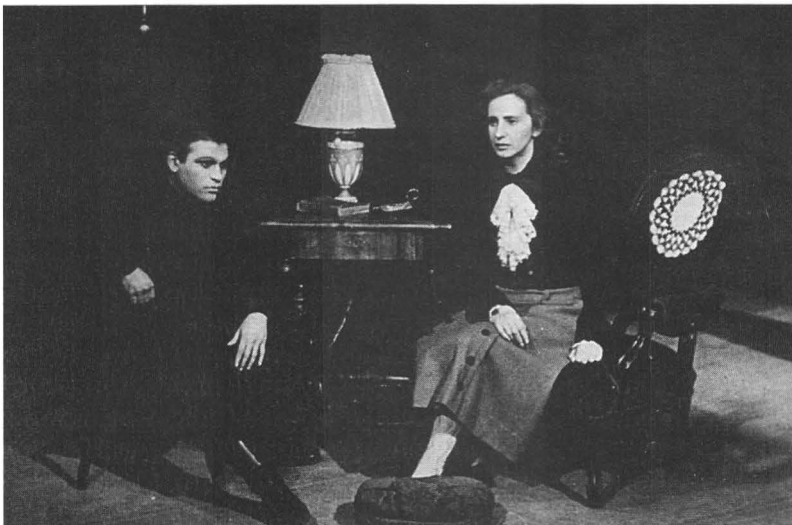
Dar, când s-a lăsat cortina, în acea noapte magică, în acea noapte unică, la acea cină veselă de după spectacol (nu se mai spune de mult supeu!), nu despre final a fost vorba, ci despre viață, despre fericire.

Nași fiindu-ne Marietta Sadova și Ion Manolescu, Dominic și cu mine ne-am logodit. Verighetele au venit mult mai târziu, în 24 ianuarie 1954, la căsătorie, celebrată în ziua aniversării mele, la o săptămână aflată față de ziua de naștere a lui Dominic, 31 ianuarie. În interiorul verighetelor însă se afla gravată doar data la care ne-am legat la bine și la greu, la bucurie și la durere, pentru toți anii existenței noastre, aici și dincolo: joi, 1 octombrie 1953, ziua începutului.

Nu găsesc o încheiere mai potrivită decât tot versurile lui Dominic:

*„Cum tremură solzi de argint pe o stinsă pădure
se deapănă rar povești istovite,
calme ținuturi în care mestecenii dorm sub zăpadă
și raza de soare învie o clipă
inelul tău de logodnă. E seară.“*

Luni, 1 octombrie 2001

Liviu CIULEI și
Clody BERTOLA
în *Cei din urmă*
de Gorki